

udenrigspolitikere: som senere legede Hitler med ilden, forsigtigt, men dog samtidigt i klar erkendelse af, hvilke muligheder der for Tyskland og hans udenrigspolitik ville ligge i en konflikt, som ganske givet ville belaste forholdet mellem de europæiske magter, der ellers til en vis grad holdtes sammen af frygten for det nye Tyskland. Dermed kunne Hitler osse på kort sigt siges at være Abessinienkonfliktens egl. sejrherre.

På en måde virker Funkes fremragende og velskrevne analyse dog som et ufuldstændigt, men derfor ikke mindre væsentligt bidrag til aksens opståen: hans negative konklusion, at aksens ikke nødvendigvis skulle opstå som følge af det tysk-italienske forhold under Abessinienkonflikten savner i nogen grad det videre perspektiv. Man kunne i så henseende godt have ønsket sig, at analysen var blevet udvidet og fortsat til osse at omfatte de tysk-italienske relationer under den følgende europæiske konflikt, den spanske borgerkrig med dens mange paralleller til Abessinienkonflikten og forholdet mellem de europæiske stormagter. Denne principielle kritiske indvending indskrænker dog absolut ikke den betydning, Funkes primært ud fra en diplomatisk-politisk synsvinkel anlagte analyse vil få for vurderingen af et af 1930'ernes vigtige internationale anliggender; Funkes undersøgelse, hans teser og konklusion i form af revision af en af de historiske banaliteter synes kildemæssigt velfunderede. Væsentlig er osse den udførlige, men desværre ukommenterede fortegnelse over kilde-materiale og litteratur. Og så til slut et lille suk: noget forstyrrende virker dog de mange uoversatte italienske citater; forf. ville have gjort læserne en stor tjeneste ved at have oversat dem. Trods Il Duce og hans storhedsdrømme om Italiens plads i verden er og bliver italiensk dog et yderst lokalt sydeuropæisk sprog!

KARL CHRISTIAN LAMMERS

HORST MATZERATH: Nationalsozialismus und kommunale Selbstverwaltung. Schriftenreihe des Vereins für Kommunalwissenschaften e.V. Berlin. Band 29. Stuttgart, Verlag W. Kohlhammer, 1970. 503 s. DM 39.50.

Horst Matzeraths dissertation er på en måde led i den række af specialafhandlinger, der i de senere år har analyseret forskellige aspekter af det nationalsocialistiske magtsystems indre struktur. Umiddelbart kan selve bogens emne måske give anledning til nogen undren: Hvad har nationalsocialisme og kommunalt selvstyre overhovedet med hinanden at gøre? Kunne det nationalsocialistiske totalitetskrav overhovedet akceptere en kommunal selvforvaltning?

Spørgsmålet om den kommunale selvforvaltnings historie i det III. rige har hidtil kun været behandlet på det mere generelle plan hos Bracher og Schultz og af Peter Diehl-Thiele i lyset af dualismen mellem parti og stat (jvf. HT 12.r. V, s. 285 ff.) samt som led i en række lokale undersøgelser, hvis resultater Matzerath har kunnet bruge i forsøget på at give et mere samlet billede.

Baseret på et indgående studium af et overmåde rigt kildemateriale har Matzerath givet hvad han kalder en strukturel-funktionel analyse af institutionen kommunal selvforvaltnings historie under det nationalsocialistiske styre. Herunder har han osse forsøgt at skabe klarhed mht. det terminologiske, idet den forskelligartede anvendelse af begrebet »kommunale Selbstverwaltung«

kan forklare den uenighed, der eksisterer m. h. t., hvorvidt der fandtes noget sådant i det III. Rige eller ej. Den grundige analyses enkeltheder må især henvende sig til specielt interesserede i kommunale anliggender. Bogens historiske værdi ligger bl. a. deri, at detailanalysen af de kommunale forhold illustrerer de lokale aspekter af den generelle dualisme, der karakteriserede det national-socialistiske Tyskland, nemlig dualismen mellem parti- og statslige organer.

Institutionen kommunalt selvstyre blev reelt ødelagt i det III. Rige, selv om der i Kommunalordningen fra 1935 formelt stadig tales om selvforvaltning og selv om nationalsocialisterne hævdede at have givet det et mere reelt indhold. Matzerath viser, hvorledes nationalsocialisterne, der i Weimarrepublikken udnyttede det kommunale selvstyre, fra magtovertagelsen arbejdede på at ødelægge denne institution, bl. a. fordi den ikke harmonerede med centraliserings-tendenserne og førerprincippet. Formelt afgørende for den kommunale selvforvaltning blev den såkaldte Deutsche Gemeindeordnung fra 30.1.1935. Denne var for så vidt et kompromis som det ikke lykkedes for partiet at overtage de kommunale organer; på en måde kom den derved osse til at bekræfte dualismen mellem parti og stat på det lokale plan. Men kommunalordningen ødelagde visse forudsætninger for det kommunale selvstyre: befolkningens indflydelse og medvirken. Desuden tilfaldt væsentlige funktioner staten og partiet, mens rest-funktionerne overgik til borgmesteren, hvis stilling var funderet i førerprincippet. Fra 1935 forværredes kommunernes stilling gradvis; kommunalt selvstyre eksisterede kun på papiret og de kommunale organer var rent administrative.

Matzerath har givet en grundig redegørelse for denne ødelæggelsesproces. De mange detaljer heri må det overlades til specialister at tage stilling til.

KARL CHRISTIAN LAMMERS

SHLOMO ARONSON: Reinhard Heydrich und die Frühgeschichte von Gestapo und SD. Studien zur Zeitgeschichte herausgegeben vom Institut für Zeitgeschichte. Stuttgart, Deutsche Verlags-Anstalt, 1971. 340 s. DM 20,-.

Det tør kaldes en konfrontation med fortiden, når den israelske historiker Shlomo Aronson har givet sig i kast med Gestapos og Sicherheitdiensts genesis. Men hvad forfatteren måtte sidde inde med af følelser overfor nazisternes terrorapparat, synes i hvert fald ikke at have smittet af på afhandlingen, der fremtræder i en såre behersket, ja, nærmest tør stil.

Bogens anlæg er dels den biografiske – af Heydrich og kredsen omkring ham – og dels den institutionshistoriske, uden at der dog e. m. m. er tale om en særlig meningsfyldt integration. Men det skyldes vel hele arbejdets disponering, der oprindeligt var tænkt alene som en biografi. Det er mærkværdigt at Aronson ikke har følt sig mere inspireret af sociologernes diskussioner omkring rollebegrebet; for tilnærmelsen til Heydrich-figuren forekommer mig meget psykologiserende, uden at det er lykkedes at bibringe læseren noget overbevisende billede af den frustrerede søløjtnants udvikling fra social taber til »Hitler's most evil henchman« – for nu at gribe til trivillitteraturen. Det er da også karakteristisk for metodens begrænsninger – og herunder også det betænkelige ved den udstrakte brug af efterkrigsudsagn – at Aronson ved vejs ende må søge